

problem areas are identified, and also some opportunities are outlined in order to overcome them by public institutions to ensure the development of their infrastructure that provides solutions to a number of regional, social, economic and environmental issues and cross-sectorial nature of the target program. It is concluded that public participation in the management of the industry will allow better use of competitive advantages and help improve the investment attractiveness of the tourism business.

Keywords: tourism products, the competitiveness of the tourist services, tourism infrastructure.

УДК 336.763

Аспір. М.О. Житар¹ – Донецький НУ

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ГНУЧКОСТІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Здійснено оцінку діяльності банків України на ринку цінних паперів. Обґрунтовано, що розвиток банків обмежується нерозвиненістю вітчизняного ринку цінних паперів, оскільки обсяги операцій та кількість цінних паперів, які обертаються на ринку, є незначними, порівняно з іншими макроекономічними параметрами. Зроблено висновок, що ринок акцій і облігацій нині не здатний в необхідному обсязі забезпечити істотний прилив інвестицій в нефінансовий сектор економіки. Здійснено аналіз факторів формування гнучкості прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків в Україні. До основних факторів формування інституційної, ринкової та адміністративної гнучкості прийняття рішень доцільно відносити прибутковість, ризикованість і ліквідність фондового ринку, динаміку фондових індексів, формальні універсальні, формальні специфічні, індикативно-правові та неформальні фактори.

Ключові слова: фактори формування гнучкості, інвестиційна діяльність банків, цінні папери, обмеження гнучкості.

Постановка проблеми. Для подолання наслідків економічної та фінансової криз суб'єктам господарювання необхідні значні фінансові ресурси, що в умовах обмеженого доступу до банківських кредитів потребує пошуку альтернативних методів залучення грошових коштів. Одним із таких методів є випуск і розміщення цінних паперів. Залучення іноземних інвесторів для покупки таких паперів у сучасних економічних умовах для більшості емітентів обмежена. Звідси створення умов для руху капіталу всередині країни шляхом повноцінного функціонування національного ринку цінних паперів є вкрай актуальним. Вирішенню цієї проблеми багато в чому може сприяти активізація інвестиційної діяльності банків – найбільш капіталізованих інституційних учасників цього ринку. Отже, сьогодні проблема залучення інвестицій є надзвичайно важливою для забезпечення стабілізації економіки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій економічній літературі сьогодні існує значна кількість публікацій, в яких автори проводять дослідження ринку цінних паперів України. Дослідженням оцінки діяльності банків України на ринку цінних паперів займаються багато українських та зарубіжних вчених-економістів, серед яких: Т. Васильєва, О. Вовчак, Б. Луців, О. Васюренко, Л. Примостка, Т. Майорова, О. Мороз, Р. Ла Порта, Д. Кайфман, та інші.

¹ Наук. керівник: доц. О.А. Лактіонова, канд. екон. наук

Мета дослідження – провести оцінку діяльності банків України на ринку цінних паперів та здійснити аналіз факторів формування гнучкості прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінку діяльності банків України на ринку цінних паперів можна дати на основі аналізу даних таблиці та рис. 1. Динаміка сукупних активів протягом останніх десяти років зазнавала динамічного зростання. З 2004 по 2008 рр. їх приріст становив 157,24 %. Незважаючи на істотне уповільнення збільшення величини банківських активів у 2009-2012 рр., з початку кризи банки збільшили їх величину на 111,10 %.

Під час загального зростання сукупних активів банків їх вкладення у цінні папери збільшувалися меншими темпами. Найбільший темп зростання спостерігався у січні 2011 р. і становив 212,43 %.

Табл. Показники діяльності банків України*

Показники \ Роки	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Кількість банків	160	165	170	175	184	182	176	176	176	180
2. Сукупні активи										
2.1. Сума, млн грн	141497	223024	353086	619004	973332	1001626	1090248	1211540	1267892	1408688
2.2. Темпи зростання, %	-	157,62	158,32	175,31	157,24	102,91	108,85	111,13	104,65	111,10
3. Вкладання у цінні папери										
3.1. Сума, млн грн	8157	14338	14466	28693	40610	39335	83559	87719	96340	138287
3.2. Темпи зростання, %	-	175,76	100,89	198,35	141,53	96,86	212,43	104,98	109,83	143,54

*Складено на основі даних [1].

У 2009-2010 рр. спостерігається динаміка до зниження вкладень у цінні папери, що пов'язано як із несприятливими політичними і макроекономічними умовами, так із антикризовою політикою в банківській сфері, пов'язаної з використанням усіх резервів для підвищення стабільності, надійності та ефективності. Проте вже з січня 2011 р. темпи зростання вкладень у цінні папери помітно прискорилися і становили 212,43 %, до початку 2012 р. цей показник становив 104,98 %, 2014 р. – 143,54 %. Це стало результатом пошуку банками ефективного розміщення грошових ресурсів в умовах потепління, щодо виходу з кризи. Внаслідок, до 2014 р. частка цінних паперів у портфелі активів банків становила 9,8 % (рис. 1).

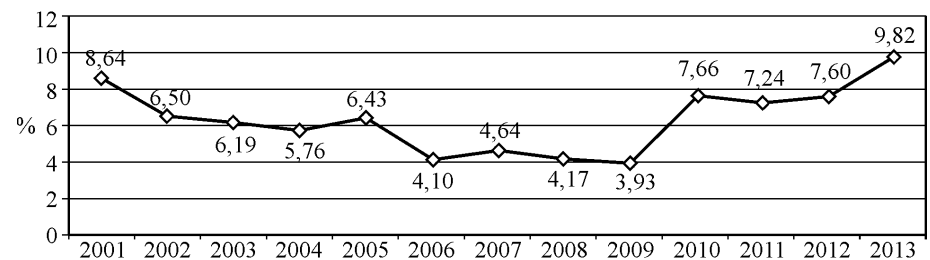

Рис. 1. Питома вага інвестицій у цінні папери у складі активів банків України (складено на основі даних [1])

Не зважаючи на помітні темпи зростання вкладень банків у цінні папери, питома вага інвестицій в цінні папери у складі активів банків за 2002-2014 рр. мала негативну тенденцію, що дає право стверджувати, що вітчизняні банки не приділяють значної уваги інвестиційній діяльності, зосереджуючись на традиційних операціях і послугах. Активний розвиток банків обмежується нерозвиненістю вітчизняного ринку цінних паперів, оскільки обсяги операцій та кількість цінних паперів, які обертаються на ринку, є незначними, порівняно з іншими макроекономічними параметрами. Ринок акцій і облігацій нині не здатний в необхідному обсязі забезпечити істотний приплив інвестицій в нефінансовий сектор економіки. Тому основним джерелом залучення ресурсів для компаній залишається ринок банківських кредитів.

Починаючи з 2005 р., портфель цінних паперів українських банків представлений переважно борговими цінними паперами, питома вага яких становить на 1.01.2014 р. 94,5 %, що на 25,3 п.п. більше, ніж за аналогічний період 2005 р. (рис. 2). Питома вага акцій у портфелях банків становила усього 5,5 %, що на 25,3 п.п. менше, ніж у 2005 р. З 2009 р. цей показник з 13,4 % почав істотно знижуватися, водночас питома вага облігацій у портфелях банку почала істотно зростати. Цей факт ще раз підтверджує ризикованість вкладень в акції та необхідність пошуку надійних і менш ризикованих напрямів інвестування для банків у післякризовий період.

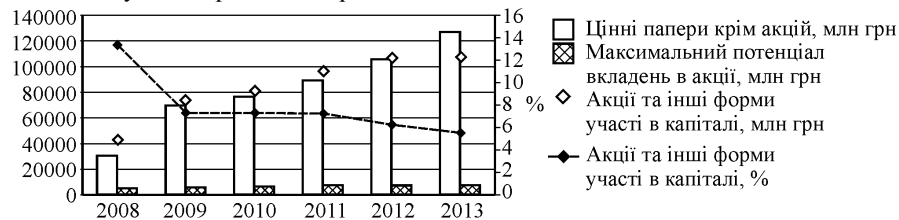

Рис. 2. Структура цінних паперів у портфелях банків України в період 2005-2014 рр. (складено на основі даних [2])

Вкладення в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) забезпечують досягнення практично всіх інвестиційних цілей, які ставить перед собою банк у процесі формування портфеля цінних паперів, а саме: збереження коштів, диверсифікацію активів, прибутковості і ліквідності. Середньозважена ставка прибутковості по ОВДП за 2013 р. становила 13 % річних (рис. 3).

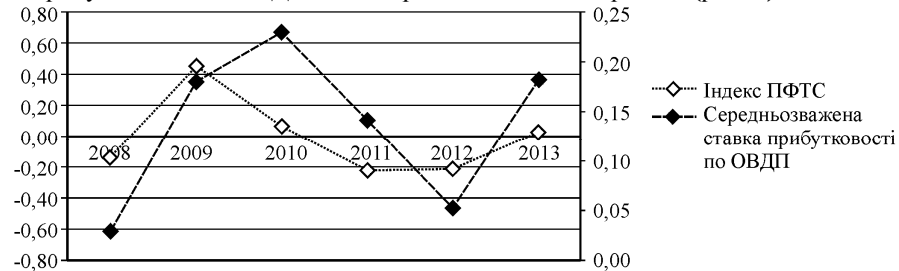

Рис. 3. Взаємозв'язок індексу ПФТС і середньозваженої ставки доходності за облігаціями внутрішньої державної позики

З кінця 2008 р. і дотепер відбувається активізація ринку державних цінних паперів України. На 1.01.2014 р. обсяг випущених облігацій внутрішньої державної позики становив 252,4 млрд грн, що на 35,8 % більше, ніж на 1.01.2013 р. [2]. Аналізуючи портфелі цінних паперів українських банків, видно, що найбільша частка в загальному обсязі вкладень у цінні папери припадає на портфель банку на продаж (рис. 4).

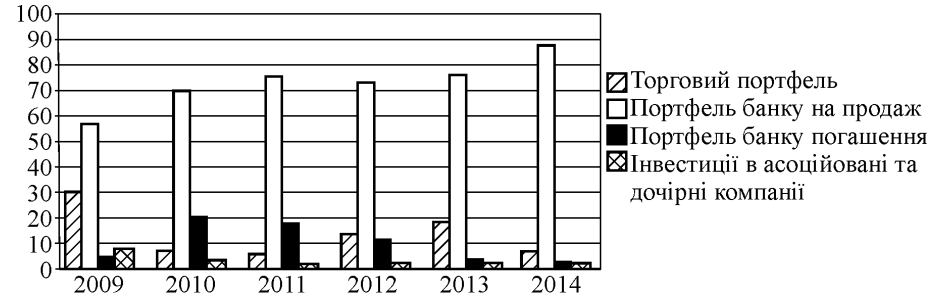

Рис. 4. Питома вага вкладень банків у цінні папери за видами портфелів (складено на основі даних [2])

Найбільші показники зафіксовані в портфелі банку на продаж на початок 2013 і 2014 рр. і становили 75,70 % і 87,90 % відповідно. Такі високі показники обумовлені насамперед тим, що значну частину цього портфеля займають облігації внутрішньої державної позики, які мають істотний вплив на його структуру. Найменша частка вкладень зафіксована в портфелі банку до погашення, що обумовлено довгостроковою перспективою цих вкладень і відповідно підвищеним ступенем ризику. На початок 2014 р. цей показник становив 2,95 %, що на 0,81 п.п. менше, ніж за аналогічний період 2013 р.

У умовах економічної та фінансової кризи головною проблемою у сфері прийняття інвестиційних рішень в банківському секторі економіки є підвищений рівень супроводжуваних її ризиків.

Ризикованість операцій на ринку цінних паперів підтверджує аналіз збитковості українських банків (рис. 5).

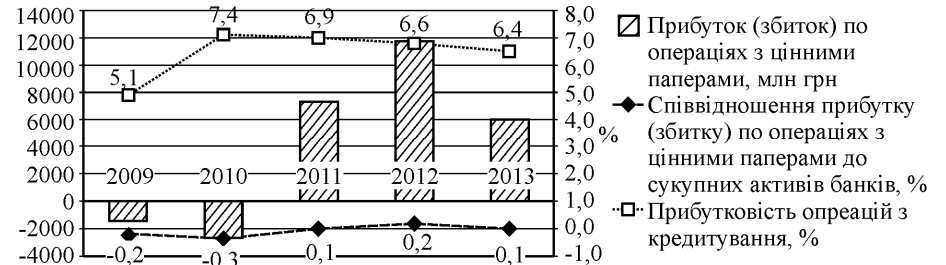

Рис. 5. Аналіз збитковості банків за операціями з цінними паперами та прибутковості операцій з кредитування в Україні за 2009-2014 рр. (складено на основі даних [2])

Найбільші збитки за операціями з цінними паперами загалом у банківській системі зафіксовано в 2009-2010 рр. в момент фінансово-економічної кризи

в країні. Збитки банків у цей період становили 1342,3 млн грн і 2487,3 млн грн відповідно. Співвідношення збитків за операціями з цінними паперами до сукупних активів банків за 2009 р. становили 0,2 %.

Однак вже за 2011 р. банки України за операціями з цінними паперами показали прибуток у розмірі 6350,2 млн грн. Прибуток банків за цими операціями на 1.01.2014 р. становив 9838,3 млн грн. Найбільший прибуток за операціями з цінними паперами в цей період мали державні банки (Ощадбанк – 300024 тис. грн і Укргазбанк – 155162 тис. грн), що свідчить про переважання ОВДП у структурі їх портфелів. Найбільші збитки за операціями з цінними паперами мали Укрексімбанк (127141 тис. грн), Альфа банк (16942 тис. грн), банк Меркурій (32118 тис. грн), Кредитпромбанк (23625 тис. грн). Найбільший показник співвідношення збитків за операціями з цінними паперами до сукупних активів банків зафіксовано у 2010 р., який становив 0,28 %.

Для визначення ступеня ризикованості операцій на фондовому ринку доцільно порівняти його волатильність з показниками ризику відповідних операцій на кредитному та валютному ринках. При цьому як базу для оцінювання ризику на кредитному ринку виберемо показник процентного спреда між процентними ставками по кредитах і депозитах банків, що відображає прибутковість операцій у цій сфері. Найвищі показники коефіцієнта варіації процентного спреда були зафіксовані в 2007 р. – 0,42 %, 2008 р. – 0,22 %, 2009 р. – 0,35 %. З 2010 р. і дотепер показники знизилися і на кінець 2013 р. становили 0,10 %.

Показники варіації курсу долара на міжбанківському ринку закономірно вказують на максимальне його значення у 2009 р. – 0,99 %. З 2010 р. цей показник поступово знижується і становив у 2010 р. – 0,91 %, 2011 р. – 0,87 %, 2013 р. – 0,80 %. Значний рівень ризику фондових операцій банків перевищує ризикованість інших напрямів їх діяльності, що свідчить про необхідність пошуку підходів найбільш адекватних методів гнучкого управління фондовими активами, здатних оптимізувати рівень доходу з рівнем супутнього йому ризику інвестиційної діяльності.

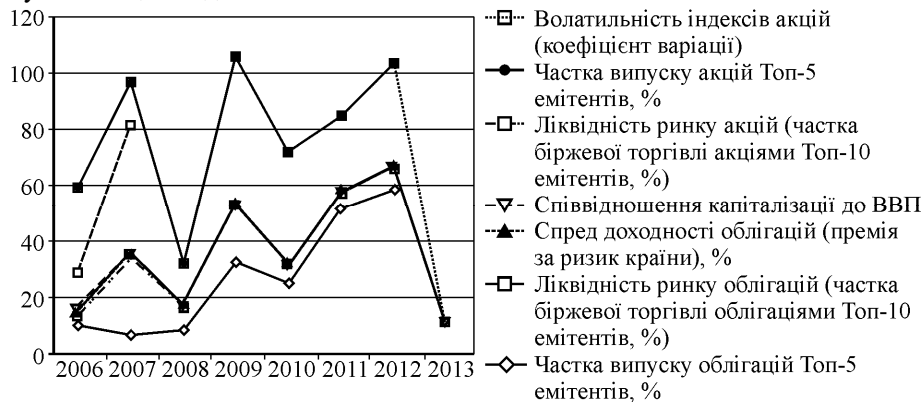

Рис. 6. Ризикованість і ліквідність фондового ринку як факторів ринкової гнучкості прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків в Україні (складено на основі даних [3])

На рис. 6 представлено не менш важливі фактори формування ринкової гнучкості прийняття рішень, а саме ліквідності фондового ринку, до яких варто відносити частку випуску акцій і облігацій Топ-5 емітентів, спред прибутковості облігацій (премія за ризик країни).

Найбільшу частку випуску облігацій зафіксовано в 2012 р. – 58,7 %, для порівняння цей показник у кризовий період 2008 р. становив 8,3 %, а найбільша частка випуску акцій спостерігалася у 2009-2010 рр. і становила 52,4 % і 39,7 % відповідно.

Проаналізувавши ринкові чинники формування гнучкості прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків, доцільно перейти до більш стійких факторів формування гнучкості, а саме факторів інституційної гнучкості прийняття рішень, до яких потрібно віднести формальні універсальні обмеження, формальні специфічні обмеження, неформальні й індикативно-правові обмеження. Аналіз доцільно почати з найбільш стійких деструктивних форм поведінки, що обмежують гнучкість прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків – неформальних обмежень. На рис. 7 представлено найбільш істотні неформальні обмеження інституційної гнучкості прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків в Україні.

Як видно з рис. 7, з 2005 р. і дотепер за всіма наведеними неформальними обмеженнями Україна знаходиться в межах до 50 % з 100 можливих. З 2008 р. і дотепер відбувається зниження показника рівня корупції від 24 % до 16 %, що свідчить про погіршення цього виду обмежень і відповідно про високий рівень корупції в Україні.

Рівень корупції відображає сприйняття корупції в суспільстві, при цьому корупція розуміється як використання суспільної влади з метою добування приватної вигоди. Він враховує різні сторони явища, починаючи від частоти "додаткової оплати за те, щоб робота була зроблена" до впливу корупції на розвиток бізнесу, а також існування "великої корупції" на високому політичному рівні та участі еліт у корупції. Серед країн з найкращими показниками у 2013 р. виявилися Фінляндія, Данія, Швеція, Нова Зеландія. Україна знаходиться на 144 місці зі 174 країн світу, нарівні з такими країнами, як Конго, Сирія, Бангладеш [4].

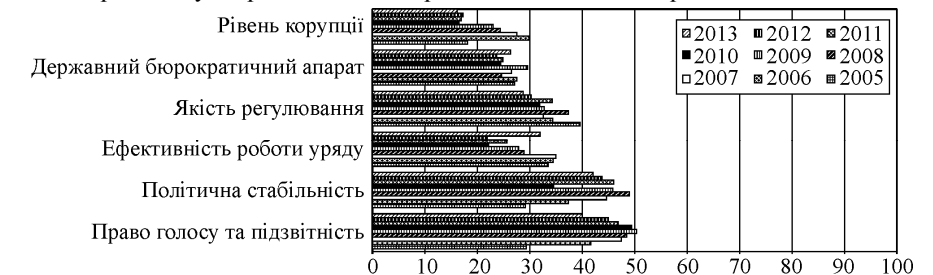

Рис. 7. Неформальні обмеження інституційної гнучкості прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків в Україні за 2005-2013 рр.

Право голосу і підзвітність, за допомогою якого вимірюються різні аспекти політичних процесів, громадянських свобод і політичних прав, знаходиться в межах 45 %. Кращий показник зафіксовано в 2009 р. – 50 %. Цей по-

казник свідчить про ступінь можливості участі громадян у виборі уряду, ступінь незалежності преси.

Політична стабільність включає групу показників, що вимірюють ймовірність дестабілізації уряду і вимушеної його відставки внаслідок застосування насильства (включаючи тероризм і насильство всередині країни). Цей вид неформальних обмежень відображає наскільки якість державного управління може викликати необхідність різких змін, зміну політичного курсу, а також підтримує можливість мирних виборів керуючих структур громадянами. За рівнем політичної стабільності на кінець 2013 р. Україна посідає 149 місце з 165 країн світу. Найбільш стійкими країнами щодо політичної стабільності є Норвегія, Данія, Канада, Швеція та Фінляндія [4].

Ефективність роботи уряду відображає якість державних послуг, якість бюрократії, компетенцію державних службовців, рівень незалежності державної служби від політичного тиску, рівень довіри до політики, що проводиться урядом. Від 2005 р. і дотепер цей показник істотно погіршився і становить 32 %. Якість регулювання, що пов'язане із проведеною політикою, показує суперечливі ринковій економіці заходи, такі як: контроль рівня цін, неадекватний контроль банків, надмірне регулювання міжнародної торгівлі та розвитку бізнесу.

Аналізуючи неформальні обмеження інституційної гнучкості прийняття рішень в інших країнах, доцільно вибрати країни за рівнем розвитку ринку (до 50 %). Виходячи з цього, обрано 9 країн, а саме: Чеська Республіка, Киргизька Республіка, Ліван, Кіпр, Македонія, Туніс, Хорватія, Сербія, Естонія, та проведено аналіз їх неформальних обмежень, таких як право голосу і підзвітність, політична стабільність, ефективність роботи уряду, якість регулювання, державний бюрократичний апарат, рівень корупції (рис. 8).

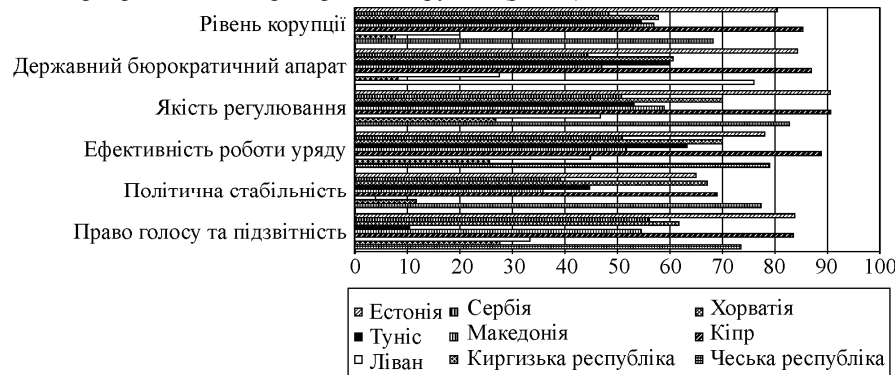

Рис. 8. Неформальні обмеження інституційної гнучкості прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків у країнах із невисокою капіталізацією ринку за 2005-2013 рр.

Аналіз показав, що практично всі показники в багатьох країнах значно вищі від аналогічних показників в Україні. Виняток становлять показники Лівану, який поступається Україні за рівнем корупції, політичної стабільності, державним апаратом. Найкращі показники зафіксовані в Чеській Республіці, Хорватії, Естонії та Кіпрі.

Крім неформальних обмежень інституційної гнучкості прийняття рішень в інвестиційній діяльності банків, важливими є і формальні універсальні обмеження, які теж найбільш стійкі й довгострокові та включають обмеження щодо захисту прав інвесторів і кредиторів.

Проведений аналіз показав, що на кінець 2013 р. Україна за індексом захисту прав інвесторів, захисту прав міноритарних інвесторів, регулювання фондового ринку посіла 62 місце з 62 країн із показником 2,96 зі 7 можливих. Першу позицію займала Фінляндія з показником 6,06 [5]. Для аналізу всіх інституційних обмежень проведено ранжування за альтернативною ознакою (1 бал – обмеження встановлюється; 0 балів – обмеження не встановлюється) і розраховано рівень інституційної гнучкості прийняття рішень в Україні з урахуванням цих обмежень за 9 років, які були розділені на три періоди (рис. 9).

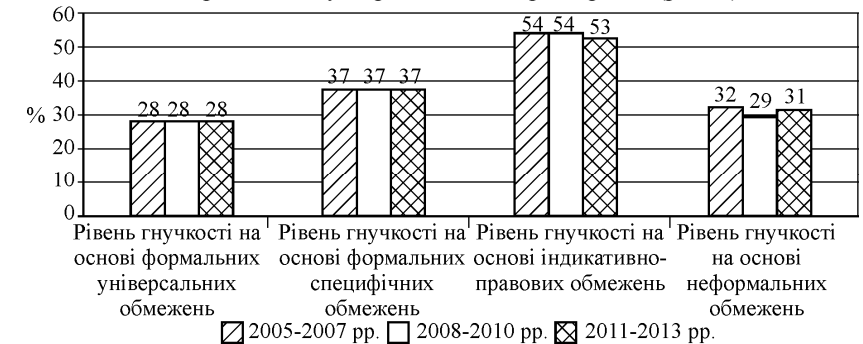

Рис. 9. Рівень інституційної гнучкості інвестиційних рішень банків в Україні за 2005-2013 рр.

Ранжування як метод оцінювання обрано, ґрунтуючись на дослідженнях міжнародних організацій і асоціацій, що об'єднують державні органи різних країн, професійних учасників ринку цінних паперів і торговельні системи, що припускають оцінку різних характеристик інституціонального середовища.

Як видно з рис. 9 найбільший рівень інституційної гнучкості припадає на формальні специфічні – 37 % за весь аналізований період та індикативно-правові обмеження – 54 % (2005- 2010 рр.), що визначає загалом досить лояльні нормативи і правила здійснення банківських інвестицій.

Висновки. Так в Україні законодавчо дозволено універсальним комерційним банкам здійснювати вкладення у цінні папери, зокрема в часткові. Як показує аналіз, максимальний потенціал таких вкладень, виходячи з величини регулятивного капіталу банків в Україні та відповідно до нормативу регулювання НБУ (Н12), на кінець 2013 р. становив 25 % (26 879,7 млрд грн), тоді як максимально можливий – 60 %. Водночас за максимального використання такого потенціалу його частка в ринковій капіталізації в Україні (131 342,82 млн грн) [2] становитиме тільки 20,5 %, що робить банки важливими, але не основними гравцями фондового ринку. Зважаючи на формальні універсальні обмеження, необхідно відзначити, що такий рівень інституційної гнучкості – 28 %, зумовлений низьким ступенем обмежень щодо захисту прав інвесторів та кредиторів, неефективним регулюванням і контролем в Україні.

Література

1. Основні показники діяльності банків України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua/>. – Назва з екрану.
2. Дані фінансової звітності банків України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua/>. – Назва з екрану.
3. Global Financial Development Report. [Electronic resource]. – Mode of access <http://econ.worldbank.org/>. – Title of the screen.
4. Worldwide Governance Indicators. [Electronic resource]. – Mode of access http://info.worldbank.org/governance/wgi/sc_country.asp – Title of the screen.
5. Kaufmann D. The Worldwide Governance Indicators / D. Kaufmann, A. Kraay, M. Mastruzzi // Working Paper. – 2010. – № 5430. – 31 p.

Житарь М.О. Анализ факторов формирования гибкости принятия решений в инвестиционной деятельности банков в Украине

Проведена оценка деятельности банков Украины на рынке ценных бумаг. Обосновано, что развитие банков ограничивается неразвитостью отечественного рынка ценных бумаг, поскольку объемы операций и количество ценных бумаг, обращающихся на рынке, являются незначительными по сравнению с другими макроэкономическими параметрами. Сделан вывод о том, что рынок акций и облигаций на данный момент не способен в необходимом объеме обеспечить существенный прилив инвестиций в нефинансовый сектор экономики. Осуществлен анализ факторов формирования гибкости принятия решений в инвестиционной деятельности банков в Украине. К основным факторам формирования институциональной, рыночной и административной гибкости принятия решений целесообразно относить доходность, рискованность и ликвидность фондового рынка, динамику фондовых индексов, формальные универсальные, формальные специфические, индикативно-правовые и неформальные факторы.

Ключевые слова: факторы формирования гибкости, инвестиционная деятельность банков, ценные бумаги, ограничения гибкости.

Zhytar M.O. The Analysis of Factors for Influencing Decision Making Flexibility in the Bank Investment Activity in Ukraine

Activities of Ukrainian banks in the securities market are estimated. The development of banks is proved to be limited by underdeveloped domestic securities market, as the volume of transactions and the number of securities traded in the market is negligible compared to other macroeconomic parameters. It is concluded that stock and bond markets are not currently able to provide adequately for a substantial investment in the tide non-financial sector. The analysis of the factors forming the flexibility of decision-making in the investment activities of Ukraine's banks is conducted. The main factors of the formation of institutional, market and administrative decision-making flexibility are advisable to refer profitability, risk and liquidity of the stock market, stock index dynamics, and formal universal, formal specific, indicative legal and informal factors.

Keywords: flexibility factors, investment banking, securities, limiting flexibility.

УДК 338.22.01

Доц. М.А. Кальницька¹, канд. екон. наук – Львівська КА

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

Проаналізовано підходи науковців до розуміння категорії "соціальна політика", а також її взаємозв'язку з іншими суміжними поняттями. Визначено перелік напрямів і складових соціального розвитку. Значну увагу приділено причинам неефективності державної політики забезпечення соціального розвитку, а також її основним завданням. Узагальнюючи характеристики концептуальних підходів до прямого чи опосередкова-

ного трактування сутності соціальної політики, сформовано авторське визначення цієї економічної категорії, як домінуючої компоненти соціально-економічного зростання, що визначає міру соціального забезпечення зорієнтованості та використання потенціалу економічного розвитку з метою формування і реалізації людського капіталу як невід'ємного ресурсу та передумови ефективності функціонування системи національного господарства та забезпечення її соціальної, демографічної, макроекономічної, виробничої, інноваційно-інвестиційної та інших складових безпеки.

Ключові слова: соціальна політика, ефективність, державне регулювання, соціальний розвиток, економічний розвиток.

Постановка проблеми. Світовий та вітчизняний досвід засвідчують, що розвиток соціальної сфери є одним із основних чинників стабілізації соціально-економічних відносин в умовах перехідної економіки. Узагальнення теоретичних засад формування і реалізації державної соціальної політики потребує етимології понять "соціальна політика" та її взаємозв'язку з іншими суміжними поняттями.

Постановка завдання – на основі дослідження теоретичних засад формування і реалізації державної соціальної політики сформулювати авторське визначення цієї економічної категорії.

Виклад основних результатів дослідження. Ефективність соціальної політики, спрямованої на створення умов для оптимального функціонування соціальних відносин у суспільстві, є об'єктивною передумовою стабільного і збалансованого розвитку держави як соціально-економічної системи. Однак сучасні дослідники по-різному трактують соціальну сферу. Так, у визначенні В. Куценко соціальна сфера визначається як поліфункціональне явище суспільного життя, великий сектор економіки та економічної структури суспільства, сфера діяльності людей, результатом функціонування якої є надання сукупності послуг, що задовольняють потреби суспільства і його членів і пов'язані зі створенням доданої вартості; сюди відносять житлово-комунальне господарство та побутове обслуговування; пасажирський транспорт; зв'язок; охорону здоров'я; фізичну культуру та соціальне забезпечення; освіту, культуру, мистецтво [3, с. 17].

Отож, науковець виділяє таку спільну ознаку елементів соціальної сфери, як спільність функцій та призначення в суспільному поділі праці – надання соціальних послуг для держави, суспільства та окремих людей. Це дає змогу відносити до соціальної сфери необмежену чисельність видів економічної діяльності, зорієнтованих на надання соціальних послуг, характерними особливостями яких є збіг стадій виробництва та споживання, безпосередній контакт зі споживачем послуг, орієнтація на суспільство чи окремого індивіда, локальність споживання послуг.

У середовищі науковців-практиків превалює переконання відносно врахування при наданні характеристики соціального розвитку таких аспектів, як: політика доходів та система оплати праці, сфера соціальної підтримки та соціального страхування, система охорони здоров'я, підтримки сім'ї та дитини, ринок праці та зайнятості, житлова політика, міграційні процеси [6, с. 94-114].

Зазначений перелік напрямів і складових соціального розвитку доволі розлогий. Він включає сфери, які безпосередньо вказують на рівень задоволення соціальних інтересів окремих громадян та соціальних прошарків населення і

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук